

	Zintegrowany System Zarządzania	PA / CO / 18
	Standard Ochrony Małoletnich w SPZOZ w Świdnicy	Strona 1/6
		Wydanie 1

Załącznik Nr 3

Identyfikacja sytuacji mogących świadczyć o krzywdzeniu

Przemoc wobec dziecka to (wg ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej):

- jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste dziecka, w szczególności narażające je na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające jego godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na jego zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy.

Krzywdzenie dziecka może przybierać różne formy, z reguły współwystępujące. Wszystkie mają krótko i długoterminowe znaczące konsekwencje dla rozwoju fizycznego, emocjonalnego, poznawczego i społecznego dziecka.

Brak oznak i objawów nie oznacza, że dziecko nie doświadcza krzywdzenia.

W niektórych przypadkach przemoc nie pozostawia widocznego śladu. Obecność niektórych oznak i symptomów nie musi być dowodem na to, że doszło do przemocy wobec dziecka. Należy je traktować jako podstawę do rozważenia, czy dziecko nie jest krzywdzone. Jednocześnie istnieją objawy, które w wysokim stopniu uprawdopodobniają, że powstały w wyniku stosowania przemocy.

Obserwując dziecko i analizując poniższe symptomy pamiętaj o ocenie kontekstowej: zwróć uwagę nie tylko na symptomy fizyczne, ale także zachowanie dziecka i rodzica/opiekuna, sytuację dziecka (wiek, kondycja, sytuacja rodzinna, bytowa itd.), postawione wcześniej rozpoznania i diagnozy itd.

Zachowania, na które warto zwrócić uwagę:

Ze strony dziecka np.:	Ze strony rodzica/opiekuna np.:
<ul style="list-style-type: none"> • Dziecko zachowuje się w sposób nieadekwatny do wieku, jest zbyt infantylne lub nadmiernie dojrzałe. • Wyraźnie inne zachowanie w obecności rodzica/opiekuna, niż w obecności innych osób (dziecko boi się rodzica/opiekuna?) • Długotrwały, silny, niemożliwy do ukojenia płacz. • Opóźnienie w rozwoju fizycznym lub emocjonalnym. • Problemy ze snem, koszmary, lęk przed zasypianiem. • Moczzenie, moczenie nocne, zanieczyszczanie kałem. • Zaburzenia jedzenia, odmowa jedzenia lub nadmierne objadanie się, wymioty. • Dziwne lub nieadekwatne do wieku zainteresowanie seksem. • Niechęć do przebijania się w towarzystwie innych. • Samookaleczanie się, nadużywanie substancji psychoaktywnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nie potrafi wyjaśnić mechanizmu urazu, podaje informacje nieadekwatne, niespójne lub sprzeczne (zmienia wyjaśnienia). • Brak troski o zdrowie /życie dziecka (zgłasza się po dłuższym czasie od urazu czy pojawienia się objawów chorobowych u dziecka). • Przypisuje odpowiedzialność za powstanie urazu osobie trzeciej. Brak świadków urazu. • Ma negatywne lub wrogie nastawienie do dziecka, odrzuca je lub robi z niego kozła ofiarnego. • Nie reaguje na płacz, ból dziecka, nie okazuje emocji podczas opowiadania o dziecku. • Ma niewłaściwe rozwojowo oczekiwania lub interakcje z dzieckiem. • Stosuje groźby, surową dyscyplinę, w tym kary fizyczne. • Przejawia nadopiekuńczość wobec dziecka, izoluje je od rówieśników. • Nadużywa alkoholu i środków psychoaktywnych.

	Zintegrowany System Zarządzania	PA / CO/ 18
		Strona 2/6
	Standard ochrony małoletnich w SPZOZ w Świdnicy	Wydanie 1

Rodzaje przemocy i ich symptomy:

Przemoc fizyczna

To przemoc, w wyniku której dziecko doznaje **faktycznej fizycznej krzywdy**, ze strony rodzica/opiekuna lub jest nią potencjalnie zagrożone. Może być czynnością powtarzalną lub jednorazową. Wygląd uszkodzeń, często nieadekwatny do opisywanego rodzaju wypadku, urazu,

Formy przemocy np.:	Obserwowane oznaki fizyczne możliwego krzywdzenia np.:
<ul style="list-style-type: none"> • bicie • szarpanie • popychanie • rzucanie przedmiotami • kopanie • postrząsanie dzieckiem • drapanie • szczypanie • gryzienie • ciągnięcie za włosy/uszy • przypalanie • poparzenie • zmuszanie do połknięcia czegoś 	<p>Objawy somatyczne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Obrażenia ciała, których pochodzenie trudno wyjaśnić i/lub które występują w miejscach przykrytych ubraniem i/lub u dziecka, które nie porusza się samodzielnie np.: rany, otarcia, blizny, sińce, stłuczenia w miejscach nietypowych dla przypadkowych urazów: plecy, pośladki, ramiona, uda, brzuch, krocze i stopy, okolica oczodołów (bez urazu czoła), twarz, szyja, uszy - w różnych fazach gojenia się. • Urazy na więcej niż jednej płaszczyźnie kończyny, głowy, tułowia. • Ślady mają charakterystyczny kształt odcisku dłoni, palców, przedmiotów, szczypania, drapania, gryzienia, duszenia. • Urazy głowy u dzieci poniżej 3 rż. • Okrągłe punktowe poparzenia, oparzenia na plecach i pośladkach na grzbietowej powierzchni dłoni, rękawiczkowe/ skarpetkowe. • Złamania u dzieci poniżej 3 rż., - złamania bez urazu lub po urazie nieadekwatnym np. upadek z kanapy. • Obrażenia w obrębie jamy ustnej: zasinienia śluzówek warg górnych i dziąseł z rozdarciem wędzidełka. • Stłuczenia i skaleczenia warg, dna jamy ustnej i języka w wyniku prób karmienia na siłę, wpychania smoczka etc., np.: urazy kącików ust, krwiotłucie i krwawe wymioty, urazy podniebienia miękkiego, gardła, złamania zębów, uszkodzenia dziąseł. • Urazy nosa, złamania, krwiaki (zropiałe) przegrody nosa. • Wielokrotne „przypadkowe” zatrucia, niewyjaśnione nieżyty żołądkowo - jelitowe. • Odmrożenia, hipotermia. <p>Zachowanie</p> <ul style="list-style-type: none"> • unikanie fizycznych kontaktów z dorosłymi, • uczucia nieadekwatne do wieku, • zachowania ekstremalne (np.: agresja, izolacja), • wyrażanie lęku przed rodzicami / opiekunami – opisywanie przebiegu urazu przez rodziców a nie dziecko, • niechęć powrotu do domu, • niska samoocena, • noszenie ubrań zakrywających kończyny nawet w upalne dni.

	Zintegrowany System Zarządzania	PA / CO/ 18
		Strona 3/6
	Standard ochrony małoletnich w SPZOZ w Świdnicy	Wydanie 1

Przemoc emocjonalna

Przewlekła, нефizyczna, szkodliwa interakcja pomiędzy dzieckiem a opiekunem, obejmująca zarówno działania, jak i zaniechania.

Formy przemocy np.:	Obserwowane oznaki możliwego krzywdzenia np.:
<ul style="list-style-type: none"> • niedostępność emocjonalna • ignorowanie potrzeb emocjonalnych dziecka • relacja z dzieckiem oparta na wrogości • obwinianie, oczernianie, • odrzucanie, upokarzanie, straszenie • przypisywanie negatywnych cech dziecku, dziecko postrzegane jako „odmienne”, robienie z dziecka „kozła ofiarnego” • nieodpowiednie rozwojowo lub niekonsekwentne interakcje z dzieckiem • niedostrzeganie lub nieuznawanie indywidualności dziecka i granic psychicznych pomiędzy rodzicem/ opiekunem a dzieckiem. 	<p>Objawy somatyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>zwykle nie występują żadne objawy!</u> <p>możliwe do zaobserwowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opóźnienie wzrastania i rozwoju, • zaburzenia mowy, • objawy fizycznego maltretowania. <p>Zachowanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • niska samoocena, • ssanie palca, kołysanie się, moczenie nocne, • zachowanie „dorosłe” np.: opiekowanie się młodszym rodzeństwem, • zachowanie antyspołeczne, • opóźnienie rozwoju emocjonalnego i intelektualnego, • zachowania ekstremalne (np.: agresja, uległość), • próby samobójcze lub ich demonstrowanie.

	Zintegrowany System Zarządzania	PA / CO/ 18
		Strona 4/6
	Standard ochrony małoletnich w SPZOZ w Świdnicy	Wydanie 1

Przemoc seksualna (wykorzystanie seksualne dziecka).

Przemoc seksualna to każdy rodzaj zachowania skutkującego niechcianym kontaktem w sferze seksualnej. Osoba stosująca ten rodzaj przemocy ma na celu poniżenie drugiej osoby i odebranie jej godności. Przemoc seksualna może przybierać różne formy: fizyczną, werbalną, pozawerbalną.

Formy przemocy np.:	Obserwowane oznaki możliwego krzywdzenia np.:
<ul style="list-style-type: none"> • każda czynność seksualna podejmowana z dzieckiem • włączanie dziecka w aktywność seksualną: którą nie jest ono w stanie w pełni zrozumieć i udzielić na nią świadomej zgody • aktywność seksualna między dzieckiem a dorosłym lub dzieckiem a innym dzieckiem, jeśli te osoby ze względu na wiek bądź stopień rozwoju pozostają w relacji opieki, zależności, władzy • kontakt fizyczny (dotykanie intymnych części ciała, penetracja) • bez kontaktu fizycznego – ekshibicjonizm, wszelkie formy werbalnego molestowania. • Komercyjne kontakty seksualne z dzieckiem (wyzyskiwanie seksualne dziecka), gdy w zamian za udział w czynnościach seksualnych dziecko otrzymuje korzyść lub obietnicę korzyści 	<p>Objawy somatyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dyskomfort w czasie siedzenia i chodzenia, • objawy urazów i uszkodzeń w okolicy ust, • zasinienie, obrzęk otarcia naskórka w okolicy narządów płciowych i na wewnętrznej ich powierzchni, • zaburzenia w oddawaniu moczu, • zapalenie sromu, świąd, • uporczywe i/lub nawracające objawy (np. krwawienie, nieprawidłowa wydzielina, ból, dyskomfort) ze strony odbytu/narządów płciowych bez wyjaśnienia medycznego, • ślady obecności ciała obcego w pochwie lub odbycie, • infekcja chorobami przenoszonymi drogą płciową u dziecka < 15 rż. i >15 rż. (bez wyraźnego wskazania na dobrowolną aktywność seksualną z rówieśnikiem), • infekcja wirusem HBV (hepatitis B), brodawki wirusowe narządów płciowych u dziecka <15 rż. o ile wykluczono transmisję okołoporodową, nie seksualną transmisję od osoby mieszkającej w tym samym gospodarstwie domowym, a w przypadku dziecka i młodzieży powyżej 15 rż. również dobrowolną aktywność seksualną z rówieśnikiem, • ciąża u dziecka <15 rż. i 9 msc. lub ciąża u nastolatki > 15 rż. będąca wynikiem niedobrowolnej aktywności seksualnej. <p>Zachowanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • niska samoocena, • nieuzasadnione lęki i zaburzenia snu, • zaburzenia osobowości (np.: wrogość, agresja, nadmierna uległość), • depresja, • wycofanie z kontaktów społecznych, złe relacje z rówieśnikami, • wyzywające zachowania, prostytutka, • próby samobójcze lub ich demonstrowanie, • nadmierna troska o stan i pielęgnację narządów płciowych.

	Zintegrowany System Zarządzania	PA / CO/ 18
		Strona 5/6
Standard ochrony małoletnich w SPZOZ w Świdnicy		Wydanie 1

Zaniedbanie

Niezaspokajanie podstawowych potrzeb dziecka i/lub nierespektowanie jego podstawowych praw przez rodziców, opiekunów, lub inne osoby zobowiązane do opieki, wychowania i ochrony dziecka. Obejmuje zarówno pojedyncze sytuacje, jak i schemat funkcjonowania, w którym rodzic/opiekun nie zapewnia odpowiednich warunków rozwoju i dobrostanu dziecka.

Formy przemocy np.:	Obserwowane oznaki możliwego krzywdzenia np.:
<p>Zaniedbanie dotyczy obszarów:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zdrowia, • edukacji, • rozwoju emocjonalnego, • odżywiania, • schronienia, • bezpiecznych warunków życia. 	<p>Dane z wywiadu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • duża absencja szkolna, • niespecyficzne dolegliwości, • zamykanie domu przed dzieckiem, • brak zainteresowania zdrowiem dziecka ze strony rodziców/opiekunów, • brak posiłków, • dziecko nie jest szczepione. <p>Objawy somatyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • głód, odwodnienie, cechy niedożywienia, • zaniedbania w zakresie higieny ciała i często zakażenia pasożytami (np.:brudna skóra, próchnica zębów, afty, owrzodzenia, wszawica, świerzb), • widoczne objawy braku pielęgnacji np: otarcia, odparzenia, zadrapania, • stałe zmęczenie, apatia. <p>Zachowanie i obserwacja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dziecko lub nastolatek jest ubrany niewłaściwie do pogody, • dziecko jest głodne, kradnie jedzenie lub/i je gromadzi • brak np.: okularów.

	Zintegrowany System Zarządzania	PA / CO/ 18
		Strona 6/6
Standard ochrony małoletnich w SPZOZ w Świdnicy		Wydanie 1

Etapy ustalania czy dziecko jest krzywdzone

1. Słuchaj i obserwuj

Weź pod uwagę wszystkie dostępne Ci informacje, w tym:

- jaki jest powód zgłoszenia dziecka do placówki medycznej;
- wygląd dziecka i jego zachowanie;
- objawy i fizyczne ślady na ciele dziecka;
- wyniki badań;
- czy wcześniej podejrzewano krzywdzenie dziecka,
- przebieg interakcji między rodzicem/opiekunem a dzieckiem.

2. Poszukaj wyjaśnienia

W sposób otwarty i nieosądzający poszukaj wyjaśnienia dla urazu, symptomu lub objawu występującego u dziecka. Niewystarczające wyjaśnienie to:

- nieadekwatne do objawów, symptomów lub zachowań dziecka;
- nieadekwatne dla etapu rozwoju lub wieku dziecka;
- gdy informacje podawane przez rodziców/opiekunów i samo dziecko są niespójne lub sprzeczne;
- gdy wyjaśnienia rodziców/opiekunów co do przyczyny objawu są zmienne w czasie;
- gdy rodzice/opiekunowie powołują się na zwyczaje kulturowe lub tradycję.

3. Udokumentuj swoje obserwacje i pozyskane informacje w dokumentacji medycznej.

4. Rozważ, podejrzewaj lub wyklucz stosowanie przemocy wobec dziecka

Jeśli objawy skłaniają Cię do **rozważenia**, że jedną z wielu przyczyn ich wystąpienia może być krzywdzenie dziecka:

- sprawdź, czy nie ma innych symptomów krzywdzenia.
- zbierz więcej informacji od dziecka i jego rodziców/opiekunów.
- zrób notatkę i umieść ją w dokumentacji.
- omów wątpliwości z doświadczonym kolegą/współpracownikiem lub osobą wskazaną do przyjmowania i prowadzenia interwencji.

Jeśli widzisz wysokie prawdopodobieństwo (**podejrzewasz**), że objawy są wynikiem stosowania przemocy wobec dziecka:

- przeprowadź dokładny wywiad, badanie fizykalne i diagnostykę różnicową.
- zapewnij dziecku bezpieczeństwo.
- **interweniuj** – przekaz uzyskaną wiedzę przełożonemu - możesz również podjąć działania samodzielnie.

Możesz **wykluczyć**, że dziecko jest krzywdzone, jeśli:

- po zebraniu dodatkowych informacji i diagnozie różnicującej stwierdziłeś/łaś medyczną przyczynę objawów.
- małoletni nie prezentuje objawów wskazujących na udział osób trzecich (np. uraz nieprzypadkowy, ciąża u dziewczynki poniżej 15 lat i 9 miesięcy).
- nie występują dodatkowe czynniki ryzyka krzywdzenia małoletniego (np. przemoc domowa w rodzinie, procedura NK).
- omówiłeś/łaś wątpliwości z bardziej doświadczoną osobą z zespołu lub osobą wskazaną do przyjmowania i prowadzenia interwencji.